

AMICULU SCÓLEI

fóia pentru naintarea invetiamentului si a educatiunei
la Romani.

Ese in tóta Sambat'a. — Pretiulu abonamentului pentru provinciile austriace: pe anu 4 flor., pe siése luni 2 flor. 25 cr., pe trei luni 1 flor. 25 cr.; — éra pentru Romani'a: pe anu 30 piastrii (lei), si pe semestru 16 piastrii. — Pentru inseratiuni se vor respunde 5 cr. de serie. — Abonarea se face la postele c. r. si pela DD. corespondinti, si la tóte librariile.

Fragmente din istori'a pedagogice.

I.

Baco de Verulam.

(Capetu.)

Éta ce díce Baco: „Noi espíamu peccatele parin-tiloru nostri celoru d'antaiu. Ei voiau se fia asemenea lui d-dieu, noi voimu mai multu; pentru-ca noi creámu lumi nóue, prescriemu naturei, dorimu si pretindemu, cá lucrurile se fia asiá si nu altmintrea, precum adeca cere nebuni'a nóstra, ér' nu cumu prescrie adev-erulu. Ah! d' aru deschide ómenii cu pietate si cu umilintia cartea fapturilor, de s'aru apro-fundá in ea, si de s'aru pune a o studiá din totu sufletulu, liberi d' ori-ce prejudetie! Acésta carte este cuvintulu si limb'a, ce resuna in tóte ânghiurile pamentului, si pe care confu-siunea limbiloru dela turnulu Babilonului n'a potutu s'o altereze; acésta limba trebuie s'o in-vetie ómenii, si mai facundu-se odata copii se nu le fia rusíne a invetiá ABC-ile acestei limbe. Nu este verb'a aici numai d'o desfetare con-templativa, ci de trebile si fericirea ómeniloru, bá mai multu, de puterea loru d'a lucrá. O-mulu, unu servu si interprete alu naturei, nu-mai intr'atatu póte lucrá si cunósce, in catu elu a esperiatu si a scrutatu ordinea naturei prin experimente séu contemplatiune. Mai multu d'atata omulu numai póte face si scí nimicu. Pentru-ca nici o putere nu póte deslegá séu

frange lantiulu causelor, nici nu poti invinge natur'a altmintrea, decatu numai ascultandu si supunendu-te ei. Dreptu-aceea, tendintiele óme-niloru d'a-si castigá sciintia si putere, convinu intr'adeveru la olalta, si temeíulu pentru care experimentele (opurile) nu reesu bine, este, ca ómenii nu cunoscú causele.“

„Totu lucrulu stà in aceea, ca noi nu trebuie se ne întórcemu ochii dela lucrurile din lume nici odata, ci se absorbimu in noi imaginile lor, chiar' asiá precumu suntú ele. Cu im-periulu naturei togma asiá stà lucrulu, cá si cu imperat'ia cerului: noi trebuie se fimu copii, pentru-cá se potemu intrá in natura. (Frumósa ideia, mare adev-erulu!). Comerciulu, legatur'a nemidilocita a omulu cu fapturile, trebuie érase restaurata in loculu acelea, care au midilocit'o nisce na-turalisti, naratori si interpreti nebulosi, dedati a resucí adev-erulu.“

Aceste dóue pasage ilustra d'ajunsu cele ce le-am disu mai susu. Baco predica evan-geliulu naturei, si totu ce s' abate dela acést'a e nesiguru. Prin acést'a elu combate reso-lutu, desgolesece si dà de minciuna tóte super-stitiunile magice si astrologice de pan' aci.

Candu consulti pe Baco: ca dece artile mecanice au inaintatu, ér' filosofi'a pe lunga tóta subtilitatea scolasticiloru, in unu cursu de seculi s'a invertitu in unu cercu vitiosu, a im-blaitu totu la acelesi doctrine seci, fora se póta progresá ceva. Elu díce, ca caus'a acestei

stationari nu jace in lucrulu care l'au tractatu scolasticii, ci in metod'a viñosa care au urmat'o ei in scrutatiunile loru. Logic'a cu silogistic'a loru i-a facutu numai se-se totu certé, se invérta la frase góle in cóce si in colo, fora cá se póta aflá vr'o data adeverulu. Adeverulu, díce elu, l'aflamu numai interpretandu natur'a, dar' nu anticipand'o in eugetarea nóstra; apoi a interpretá natur'a, díce elu mai in colo, nu e posibilu almentrea decatu prin inductiune. Dar' acésta asertiune din urma a lui Baco nu este totu de un'a adeverata.

Baco este cu totulu in contra supunerei órbe la sentinti'a autoritatiloru. Elu díce ca fia-care se-si pastreze independinti'a, se scruteze si se critice ceea ce altulu crede a fi exprimatú cá adeveru. Astu-felu elu supune la o critica agera scrierile greciloru. Elu condamna ori-ce sentintie (judecati) exprimate dupa autoritatea altor'a, invetiata si compilate din altii, ori-ce frase cercate, poleite, rescute. Judecat'a ce o exprima omulu trebuie se fia basata si castigata prin contemplatiune si observatiune, trebuie se purcéda din o convingere interna.

Din aceste resulta prè naturalu si principiele dupa cari Baco voiesce a reformá instructiunea si educatiunea. In loculu formalismului de pan' acè voesce a introduce in instructiune realismulu. Terenulu sterila de pan' acè alu instructiunei voesce a-lu semená cu sementie roditóre, acaroru fructe se indulcésc posteritatea, s'o atraga mai tare pe acestu terenu, si ostenele se le resplatésc cu unu folosu realu, pipaibilu, ér' nu imagiuaru. Prin acestu principu nou, prin acésta reforma, Baco deschide unu nou periodu in instructiune.

Pondulu celu mai mare lu-pune Baco pe educatiune, si recomanda sistem'a de educatiune a Iesutiloru in pensionate, pretindiendu acésta sistema a fi cea mai buna, cea mai corespundietóre. Apoi deca vomu luá in consideratiune

tempulu lui Baco, nici ca potea vorbí elu almintrea. Astu-felu elu recomandá atunceea ceea ce astadi se combate din resputeri. Dar' se lasamu se vorbésca insusi Baco :

„Invétia, díce elu, dela Iesuiti; mai buni pedagogi decatu ei, altii nu suntu. Preste tóte eu incuviintiezu educatiunea colegiala a copiiloru si a tineriloru, si nici de cumu cea din case private si din scóle. In colegie se nasce intre tineri o mai mare emulatiune; ei au aici dinaintea ochiloru nisce barbati demni, ce insuffa respectu, si fragedele loru animi le forméza dupa unu modelu. Ce se atinge de cursulu si ordinea instructiunei, nu trebuie se scurte omulu nimicu nice se se prè grabésca, desvoltarea spiritului trebuie se fia libera, obiectele de invetiamentu trebuie alese si propuse astu-felu, precumu cere individualitatea scolariloru. Invetiatorii suntu detori se observeze si se scruteze d' amenunitulu insusírile individuale ale scolariloru, si se spuna parintiloru loru, si acést'a nu numai pentru aceea, cá parintii se póta hotarí carier'a copilului, si astu-felu se póta fia-care progresá dupa cumu are aplecare, ci si pentru aceea, cá se póta alege alte obiecte de invetiamentu la care copilulu are mai multa inclinatiune naturala.“ A. Densusianu.

Raportu despre esamenele sem. II. tiente in scólele popularie gr.-cath. din comunele: Orlatu, Gur'a-riului si Siur'a-mica in protopopiatulu Sibiiului.

Cá publiculu nostru doritoriu de progresulu instructiunei poporale se aiba ocaziune a-si formá o ideia despre starea si cursulu invetiamentulu populariu pre la noi, mi-iau voia a raportá cu tóta sinceritatea despre resultatulu esamineloru sem. II. tiente in scólele popularie de conf. gr.-cath din comunele: Orlatu, Gur'a-riului si Siur'a-mica anume:

1. in Orlatu, o comuna, carea numera mai 2000 suflete, se aflara de facia la esamenu numai 20 prunci, esamenulu se tienú in 18. Iuliu a. c. sub presidiulu protopopului resp. fiindu de facia cá auditori din partea comunei, antisti'a comunale; dorinti'a nóstra ar'

fi fostu, cá si din poporu se iee mai mulți parte la esamenu, cá cu modulu acesi'a, parintii vediendu progresulu prunciloru sei, se se indemne a se interesá mai tare de caus'a scolastica, si din astu motivu, si fura poporeni provocati inadinsu a luá parte la esamenu, dar' cu durere debue se marturisimu, ca provocarea fú indesiérta, cu tóte ca erá togm'a duminica, pre candu se tienù esamenulu.

Pruncii de facia, se esaminara unulu cate unulu, si cei mai bunisiori se premiara; dar' rezultatulu preste totu nu se póte numí tare îmbucuratoriú, cea ce provine parte din lips'a unui docente calificatu de ajunsu, parte, si mai alesu din caus'a, ca parintii in tempu de véra, nu vreu a-si tramite copii sei la scóla, ci i intrebuintiéza la ocupiuni economice, apoi deregatori'a comunale resp., cu tóte, ca e romana: totusi nu se vede a desvoltá energi'a ceruta in obiectulu ingrigirii de cercetarea scólei. Asiá dara acésta comuna in privintí'a scolastica stá cu multu mai reu, de catu cum a statu pre tempulu militarisarei.

2. Gur'a-riului; aci poporatiunea gr.-cath. e în minoritate insemnata; cu tóte acestea la esamenu fura de facia 15 prunci; rezultatulu esamenului fú mai îmbucuratoriú: semnu, ca docentele fú mai destoinicu — cum si, ca aci parintii prunciloru mai tare se intereséza de scóla; — numai durere ca docentele dorindu a tiené scóla numai in cursulu de iérna, ér' parintii, séu respective comun'a neinvoinduse la acést'a, a preferitu a-si dá dimisiunea, cu atatu mai usioru, cu catu ca trecundu preste etatea militiei, póte nu mai are lipsa de scutintia dela asentare. Aci e edificiu de scóla bunisioru, si léf'a docentelui respective inca e mai bunisióra. Esamenulu se tienù in 19. Iuliu, luandu parte frumósa si dintre parintii si mamele prunciloru.

3. Siur'a-mica; aci populiunea nóstra e mestecata cu fratii Sasi, si se afla in minoritate; romanii n'au scóla de locu, ci copii fura invetiati in cas'a docentelui, pre candu fratii Sasi, cá pre totu loculu, asiá si aci au scóla buna si docente cu plata éراسi buna. Portarea egale a sarcineloru publice, si sentiulu iubirei de binele fratiescu ar' pretinde, cá fratii Sasi se se ingrigésca a edificá din midilócele comunali o scóla si pentru romanii, *) cari suntu concetianii si fratii

loru. La esamenu fura de facia 19 prunci, rezultatulu fú abia de midilocu, ce vine de acolo, ca aci parintii inca nu-si tramitu regulatu copii la scóla, tramitiendu-i mai bucurosi la pastorulu viteloru. Esamenulu se tienù duminica pre la 1 óra dupa amiédi in 26. Iuliu a. c. fiendu de facia si dintre poporeni.

In tóte comunele susu-amentite, respectivulu protopopu, prin cuvente purcese din adunculu anemei doritórie de progresulu culturai între romani — indemná si dogeni pre poporeni, cá se se ingrigésca mai tare de scóla, déca voiescu, cá copii sei se fia mai fericiti de catu cum suntu densii, si deca voiescu, cá se nu-iblasteme posteritatea. Totu deodata le aduse amente de mai multe ordinatiuni guberniale si metropolitane date in interesulu prosperarei invetiamentului populariu.

Totu in 26. Iuliu a. c. erá se se tiena esamenulu semestralu cu pruncii din scól'a comunala gr.-cath. din Vizocn'a; terminulu tienerei se preinscientiasse pre 5 óre dupa amiédi, inse pruncii de scóla nu se presentara pre acestu tempu.

Déca pre bas'a esperientieloru facute, vomu considerá predecile, ce stau in calea prosperarei regulate a invetiamentului populariu, mi-se pare, ca acele, intr' altele s'ar' puté reduce la urmatóriele:

- a) sentiulu iubirei de scóla, inca nu se pare a fi latitu in generalu in poporulu nostru, ceea ce se trage inca din tempurile nefericite ante-martiali; apoi din caus'a impregiurariloru si relatiniiloru familiare.
- b) Pre unde nu domnesce acestu semtiu nobilu: alu iubirei de binele scólei, déca totusi voimú, cu ori-ce pretiu a tiené scól'a, ca acést'a o pretinde cu tonu imperativu viitoriulu si fericirea poporului: atunci déca indemnurile si suaturile parentiesci, n'au efectulu doritu, se vede de lipsa in spiritulu ordinatiuniloru mai inalte, a intrebuintiá midilóce mai aspre d. e. pedepsi in bani, ceea ce éراسi depinde dela energi'a si caldur'a, cu care respectivele deregatorii civile imbracisiéza caus'a scolastica.
- c) Lipsescu pre totu loculu funduri de scóla proprii, din care causa docentii fiendu fórte reu platiti, pentru cá se nu piéra de fóme, suntu constrensi a se aplicá la economia si a negligá scól'a, caci cu o platutia de cateva cupe de bucate dela cate unu propore, carea inca nu o potu capetá la tempulu seu, — nu potu trái, de aci apoi si lips'a cea aduncu semtita de docenti

*) Da, asiá cere dreptatea, dar' Sasiu voru fi cu multu mai prudenti decatu se dee romaniloru, fora d'a cere si a urgiá ei, — mura 'n gura ori-catu d' aprópe nu pica de sine, ci trebue culésa din spini. R.

cualificati si petrunsi de misiunea sa in adeveratulu intielesu alu cuventului.

d) In urma, poporul nostru, cautandu mai tare la folosulu seu realu seu materiale-economicu — decatu la folosulu spiritalu, ce provine din bun'a crescere si instructiunea filoru sei, mai preferéza a-si intrebuintia pruncii sei la ocupatiuni economice, decatu a-i tramite la scóla. Din care cauza, mai in tóte comunele din acestu protopopiatu afora de un'a, dóue — se audu glasuri, ca anulu scolastecu se se reduca la mai pucinu de 9 luni precum e prescristu, va se dica: bataru la 6, 7 luni, adeca: mai alesu la cursulu de iérna, pre candu parentii ne avendu lipsa de a-si intrebuintia copii sei la economia, mai alesu la pastoritul viteloru, se-i póta tramite la scóla, fora scaderi in purtarea economiei loru. Cea se se iee in consideratiune, si din partea organeloru scolastica de alte confesiuni, mai alesu in privinti'a acelor comune, cari se ocupa cu agricultur'a si economi'a viteloru. †

Ordinatiuni.

Ad Nr. 666 a. 1863.

Instructiune pentru parochi cá directori locali.

(Capetu.)

§. 6.

Parochulu va portá grige: cá toti pruncii dupa consemnatiunea data docentelui, cá necurmatu se cerce scól'a ordinaria, si cei esiti din acést'a dela 12 pana la 15 ani scól'a de duminec'a, si daca din aratarea docentelui, care e datoriu a o face in tóta septaman'a va vedé cum unii parinti suntu cu totulu renitenti in privinti'a tramiteri prunciloru sei la scóla, i va dogeni mai antaniu, dupa aceea cu intrevenirea antistelui comunale, si de va fi de lipsa a oficiolatului cercuale i va pedepsi banesce in sensulu ordinatiunei din 13. Maiu 1857 care apoi se voru folosi pentru scóla.

§. 7.

Cá invetiatoriu de religiune in scóla seu cá catechetu este respundiatoriu pentru propunerea acestui obiectu importantu, in órele prescriste dupa cum s'a demandatu adeca: Lunea, Mercuria si Sembata dela 8 pana la 10 óre. Acésta datoria trebuie se fia lui asiá de santa, cá si sierbirea s. liturgie, tienerea predicației, si a invetiaturei crescinesei in dumineci si serba-

tori si administrarea s. taine, prin urmare nunumai va asemná prunciloru cá se invetie de rostu; dara va si esplicá dupa regulele catechetice si aplicarea fie-carui invetiaturi la portarea loru.

§. 8.

Parochulu va portá grige: cá si docentele se repeteze religiunea cu invetiaceii in acelu modu dupa cum densulu a esplicatu si catechisatu in anumitele óre, prin urmare elu are a fi de facia la catechisatia.

§. 9.

Parochulu cá celu d'antaniu superioru alu docentelui seu cá directorele locale are de a vigea asupra portarei morale si a silintiei docentelui, cum si a metodei in propunerea invetiamentului, si spre a-se convinge despre acést'a se se duca mai desu in scóla, si se remana mai indelungatu spre a vedé metodulu propunerei, si de cumva observéza vreunu defectu seu in privinti'a morale, seu a propunerei, se-lu dogenésca intre patru ochii, inse neci de cum inaintea prunciloru seu a altor'a, fiendu ca elu are datori'a de a-i apará védi'a si autoritatea, si a-i fi intru tóte de ajutoriu.

§. 10.

Parochulu in contielgere cu protopopulu se va nevoi a inmulti veniturile scólei dupa cerculariulu datu dela ordinariatu in 8. Martiu 1859 Nr. 457 fienduca daca aceste se voru inmultí, si prin urmare se va face unu fundu scolasticu, atunci comun'a se va poté mantái de contribuirile scolastice. — De sine se intielege: ca preste proventele scolare are de aduce parochulu ratiuni, care de protopopulu se voru revedé si la ordinariu tramite.

Pentru docenti.

§. 1.

Fia-care docente trebuie mai nainte de tóte se se rasuíesca a-si castigá iubirea invetiaceiloru sei, spre acést'a e celu mai siguru midilocu o portare blanda, si afabila, cum si o tractare umana; déca are elu darulu acest'a a si-o castigá, atunci ustenelele lui puse atatu in predarea obiecteloru de invetiamentu, catu si legile disciplinare, cum si tóte dogenele se voru inroná cu doritul succesu; prin urmare:

§. 2.

Elu are de a incungiurá tóte acele, prin care s'ar' poté instrainá inimile invetiaceiloru sei; acésta s'ar' poté intemplá, daca elu s'ar' aralá posomoritu, maniosu, ar' strigá pe densii, i-ar' loví cu palm'a, cu linia, i-ar' trage de peru, pune inghenunche, si bate cu capulu de scaune si parete care tóte aspru se oprescu.

§. 3.

Déca invetiaceii séu nu-si invétia lectiele sale, séu se inpotrivescu, facu immoralitati, ba comitu dora si furturi, atunci docentele in casulu primu i pedepsesce cu postupunerea in scaune dupa cei sirguitori, ei retiene in scóla dupa prelegeri, si le insemná numele pre tabla; éra in casulu alu doilea se sfatuesce cu parochulu si cu parintii, se-lu pedepsésca dupa marimea peccatului cu vérg'a, si asiá docentelui nece o data nu-i iertatu singuru volnicesce a pedepsí trupesce pe prunci.

§. 4.

Sub prelegeri care totu de una trebue incepute si finite cu rogatiunea »Tatalu nostru« si »Nascalórea« va observá, se fia cu tóta luarea amente, prin urmare nu va suferí vorbirile cu vecini, si insuflarile care tare conturba atentiunea.

§. 5.

Va avea o osebita luare amente nunumai asupra curatianei invetiaceiloru, cá se vina la scóla spelatiu peptanati si cu vestminte curate, dara si asupra curatianei scólei, fiendu-ca curatienea este tienerea sanataiei si luminarea mentei.

§. 6.

Docentelui nece sub unu pretestu i este iertatu a intrebuintá pre invetiaceii sei la lucruri private ale sale, séu a pune se tienea pruncii lui in bracie si a-i preamblá pre ulitia.

§. 7.

In dumineci si serbatori cum si sembata sér'a si in preserile serbatoriloru, va avea docentele de a merge cu invetiaceii sei la beserica in ordine, si acolo cu densii a cauta, asemenea e datoriu in dumineci si serbatori a tienea cu tenerimea esita din scól'a ordinarie prelegeri dela o óra pãna la trei, si acést'a nunumai in tempulu prescisu pentru tienerea scólei, dara si a vacatiunei, prin urmare petrecerí pe a cas'a la parinti in loculu nascerei nu-i iertatu; fora daca careva are cauza de a merge pre vreo catva tempu se-si céra facultate dela parochu.

§. 8.

Docintele va primí scól'a si tóte de acést'a tienatóre pre lenga unu inventariu subcrisu de parochulu, antistele comunei si inspectorulu civile si de dinsulu, si dupa acést'a le va strapune candu séu se va stramutá la o alta statiune séu va resigná, bene bagându de séma: ca scól'a se o tiena curata si tóte in ordine buna, cá si de aici se póta, atatu invetiaceii, catu si poporulu luá invetiatura.

§. 9.

Asemenea va avé aduce unu protocolu cu numeri preste tóte afacerile si corespundintiele, in care apoi va inscrie tóte ordinatiunile dela prepusii sei; asemenea indata cu inceperea prelegeriloru va face consemnatiunile preste silinti'a si absentarea invetiaceiloru.

§. 10.

Candu va tienea protopopulu visitatiune scolastica si prin urmare esamenu, atunci scrisorile prunciloru, consemnatiunile de esamenu preste silinti'a prunciloru cu inscrierea obiectelor de invetiamentu dupa ordinatiunea ordinariatului, cum si cele preste absentare, asemenea protocótele si inventariulu se se afe pre mésa.

§. 11.

Docentii provediuti cu decreta difinitivu pentru care va scóla, au de a remané aici 5 ani, nainte de implinirea acestui tempu nu potu se aiba sperantia de a se stramutá — afora dora de aru fi nesce cause cu totul importante, — éra dupa acést'a cei bravi si buni se voru stramutá la mai bune.

§. 12.

Portarea docentelui afora de scóla trebue se fie must'r'a moralitateri si a bunei cuvenintie, fiendu-ca parintii numai atunci se voru indemná a tramite pe fiii loru la scóla, daca voru vedé a fi docentele unu omu religiosu si morale, prin urmare:

§. 13.

Are de a incungiura tóte societatile cele rele, casile cu prepusu, crasmele, jocurile, si se se ferésca de a amblá cu pip'a de a lungulu utililoru.

§. 14.

Facia cu poporulu se aiba o portare solida si pacnica, se nu-se lese in certe, cu multu mai pucinu se amble prin casi, cá sedasi scóta plat'a, fienduatori'a parochului si a protopopului de a i-o midiloci, déca nu si-o capata; pre toti se-i intempine cu blandétia si omenia, si daca poftesce necesitatea cate o data de a se lasá cu densi in discurse se vorbésca despre lucruri folosítóre.

§. 15.

Totu asiá se se pórte catra parintii invetiaceiloru, si de are de a-le spune nescari necuviintie ale fiiloru loru spre a-i provocá la una mai stradalnica portare de grigea de crescerea loru casnica, si conlucrare pentru indreptarea loru, se vorbésca blandu cu compatimire si fora de a-le aruncá in facia negrige catra educatiunea casnica; osebitu in aceste intemplari se nu-le

tramita vorbe prin invetiacei séu alte persóne straine, fiendu-ca de aici se nascu numai neplaceri si xrasii.

§. 16.

Pre mai mari se-i onoreze si intempine cu cuvenita reverentia, reflexiunile si dogenele lor se le primésca totu de aun'a cu multiamita si poruncile lor se le implinésca cu tóta acuratiunea. — De cumva se semte scurtatu in drepturile sale atunci se se jaluiésca cu tóta modesti'a mai antaiu parochului, apoi inspectorului districtuale, si daca nu capeta mangaere se póte întórce contra ordinariatu; cu unu cuventu se se nevoésca prin portarea sa contra mai mari a dá unu semnu de urmare, esemplu de ascultare nunumai invetiaceilor sei, dara intregiei comune, fiendu-ca neascultarea se va pedepsi cu tóta rigorositatea.

Pentru comun'a besericésca.

§. 1.

Fia-care comuna besericésca are santa datoría de a-si redicá scóla dupa unu planu—in care se aiba docentele locuintia — de a o sustienea si instrúá cu cele de lips'a; asemenea si edificee economice pe séma lui.

§. 2.

Totu o data e datóre de a dá docintelui o léfa onesta cá se póta subsistá, si face destulu chiamarei, acést'a póte fi in bani, naturale si in pamenturi, garantandu-i-o acést'a prin unu contractu formale, séu prin darea dechiaratiunei la protocolu inaintea protopopului.

§. 3.

Membri comunei au datoría a onorá si a intempiná totu de un'a pre docente cu onórea cuvenita, socolindu-lu cá pre unu invetiatoriu a fiiloru sei, spre a-i face crescini buni, ascultatori si folositori siesi si de própelpui.

§. 4.

Comunei neci cum i este iertatu pre docentele o data pusu a-lu depune, séu alu atacá cu vórbe ne omenóse, séu altmente a-lu desonestá, cu multu mai pucinu a merge in scóla, si aici a face vorbe, fora daca nu-si implinesce datoriile sale, se-lu aréte locuriloru respective; care apoi lu voru indreptá.

§. 5.

Parintii din comuna suntu strinsu indatorati de a-si tramite pruncii si pruncele sale la scóla, dupa cum a-deca li-se va spune de contra parochu cu inceputulu anului scolasticu, si daca nu potu merge cate o data séu pentru morbu séu pentru alte cause importante se faca docentelui aratare, si se-si céra facultate.

§ 6.

Déca dóue comune besericesci suntu in apropiere si voru avea voia a face o scóla, le va fi iertatu, numai in acésta intemplare s-esi deie la protocolu vorintli'a inaintea protopopului si a jurisdictiunei politice, si se se oblige dela acést'a nece o data a recadé si a sustiené cu unite poteri.

I m p a r t î r e a

óreloru preste obiectele de invetiamentu in scóla cumunala N. N.

Díle	I n a i n t e d e a m e d i a d i			D u p a a m e d i a d i		
	dela 8 pana la 9	dela 9 pana la 10	dela 10 pana la 11	dela 2 pana la 3	dela 3 pana la 4	
Luni	Catechismulu cu catechisati'a	Istoria bíblica propuse dupa príceper a prunciloru cu insirarea celoru mai de frunte intempinari si cu aplicarea acestoru la víetli'a practica	Deprinderi in cétire si silabisare	Deprinderi in scrierea frumósa si dictate pre tabla si cu capulu	Numerarea in susu si in díosu aritmetica	
Marti	Gramatic'a limb. rom.	Calcululu pre tabla si cu capulu	dto	dto	Economi'a practica	
Mercuri	ca luni	ca luni	ca luni	ca luni	ca luni	
loi	T e m p u	m p u	i	b e r u		
Víceri	ca si Marti	Catechismulu si catechisati'a	Istoria bíblica	Deprinderi in cétire si silabisare	Deprinderi in scrierea frumósa si dictata	
Sembata	dto	Repetitiunea catechismului si a istoriei bíbliche prin dascalu propuse preste septimana	Economi'a practica	Aritmetica pre tabla si cu capulu	Cantarile besericesci	

Nota. 1. In díumínei si serbatoru pana la mergerea la beserica cantarile besericesci cu pruncii díin scóla ordinarie, catru si cea repetitóre.
2. Dupa amediédi dela o óra prelegeri cu cei díin scóla repetitóre.

Datu in Gherla 20. Martiu 1863.

Ioánu, m. p.
episcopu.

Macedonu Popu, m. p.
inspectoru scóloru.

Literatura.

Despre detoriile copiiloru catra parintii loru de unu amicu alu copiiloru. Bucuresci. Tipograf'a lui Stefanu Rasidescu. 1863.

Acést'a este o mica carticica costatóre din 88 pagine, ce invétia cumu se se pórté copíi catra parintii loru. Aceste invetiaturi le espune autorulu parte in forma de consiliu parte in forma de naratiuni, in unu modu placutu si o limba dulce. O recomandamu invetiatoriloru s'o puna in man'a fia-carui scolaru, cá o lectura fórté folosítóre, destinata si intogmita anume pentru ei; reproducemu de proba sub rubric'a Varietati, o scurta naratiune „Secerisiulu floriloru“ din acésta carticica. Se póte trage din libreri'a S. Filtsch pe lunga pretiulu de 25. cruceri.

Varietati.

Secerisiulu floriloru.

Mic'a Theodora petrecuse cele mai frumóse díle ale primaverei in patu. Candu se mai intremá si candu începù se-si reie puterea, cugetá la flori, si intrebá daca si in anulu acest'a ele erá asiá de frumóse cá in anulu trecutu. Theodora amá multu florile, inse nu putea se ésa cá se culéga.

Atunci fratele seu mai mare Theodoru luá unu paneru si díse incetu mamei sale: „Me ducu se-i culégu cele mai frumóse flori de campu. Catu va fi ea de multiumita la înturnare-mi!“

Si merse la campu pentru prim'a óra in anulu acel'a, caci nu se departase de camer'a surorii sale de candu se inbolnavise. Primavéra i se parù mai, frumósa de catu totu d'un'a; bucuri'a ce incercá de a vedé pe soru-sa mantuita dá pentru densulu la tóta natur'a unu farmecu mai multu.

Theodoru alergá plinu de voia-buna in cóce si 'n colo suindu si coborindu colin'a. Privigetorile cantá albinele sbirnaíá, fluturii sburá impregiuru-i, si cele mai frumóse flori se desvoltá la piciórele lui. Elu treceá de la un'a la alt'a cantandu.

Panerulu se implù indata. D' asupra-i elu puse o frumósa cununa facuta din semintie rosie instrate pe unu firu de érba. Apoi isi privi suridiendu oper'a si siediu pe musichiulu móle la umbr'a unui stajaru. Ací contemplá in linisce campulu in tóta stralucirea pri-

maverei, si ascultá cu placere cantecculu privegetoriloru cari se inganá. Si fiind-ca erá fatigatu, adormi.

Pe candu dormiá linisitu, unu uraganu veni. Nuorii desi se gramadiá necurmatu; fulgerile lucira si trasnetulu resuná. Indata ventulu mugí in ramurele stejarului. Copilulu tresari si se desteptá. Védiu impregiuru-i cerulu coperitu de nuori amenintatori; nici o radia de sóre nu luminá campulu. Unu violentu trasnetu urmá desteptarea lui; bietulu copilu stá cá imarmuritu inaintea acestei resturnari neasteptate.

Vai! astfelu placerile ce gustamu pe pamentu suntu adesea turburate de uragane iuli si neprevédute.

Picature mari de plóia incepura a strabate printre frundiele stejarului. Copilulu spaimantatu luá panerulu si fugi. Uraganulu erá d' asupra-i si plóia si tempest'a se mariá; si tunetulu bubuiá cu unu sgomotu infioratoru. Vestmintele lui Theodoru se immuiara de plóia: ap'a curgea in lungulu perului si umeriloru sei; abia putea se -si urmeze drumulu. Cá culme la infortun'a lui, unu ventu violentu isbi in paneru si risipi pe pamentu florile adunate cu atata grige.

„Dómne! strigá elu, dupa ce mi-am datu atata batae de capu cá se facu o mica placere surorii mele, trebue, óre cá totulu se fia perdutu!“ Plinu de mehnire, isi arunca pe pamentu panerulu desiertu si -si luá drumulu catre casa suspinandu si muiatu cu totulu.

Urganulu inceta si cerulu se insená. Paserile reincepura cantecele loru si laboratorulu lucrulu seu. Aerulu erá curatu si recorósu: o liniste placuta domniá in vâi si peste coline. Tóta natur'a se pareá ca reîntinerise, si locuitorii campului plini de bucuri'a, si de recunoscintia, isi ridicá cautaturele catre nuorii ce se departá dupa ce adusera tiárineloru loru bine-cuventarea si prosperitatea.

Theodoru se rusiná de descuragiarea si de intristarea lui; se înturná in tacere spre a-si gasi panerulu ce-lu asvérlise pe pamentu si a-lu implé de flori nóue. Panerulu stá pe clin'a colinei. O tufa de spini ilu retienuse si-lu aperase de violenti'a ventului. Copilulu ilu luá; dar' care-i fù mirarea si bucuri'a candu aruncandu-si ochiul impregiuru vediu ca plóia facuse se se nasca mii de flori nóue! Mii de boboci se deschisera, si picaturele de róua schinteá pe frundie cá nisce adamante. Theodoru alergá din flóre in flóre cá o albina, si indata panerulu seu se implù.

Sórele se coborá dupa munti. Copilulu se reînturná plinu de voia-buna a casa, privindu cu o incan-

tătoare placere alu seu tesauru de flori si cunun'a sa de
semintie rosie de curendu culese.

Radiele sórelui apuindu i luminá faci'a plina de
gratii, si ochii devenira si mai stralucitori si mai tineri
candu vediù bucuri'a si recunoscinti'a amabila sale
surori.

„Nu e asia Theodoru, i dise mama-sa, ca place-
rile ce procuramu persóneloru care ne ama ne facu
mai multa bucaria de catu ori-cari altele?“

Ast-felu Theodoru fù indoitu fericitu: fericitu ca
a facutu placere surorei sale, si mai fericitu inca ca
a meritatu aprobatuinea mame-sei.

Indoiéla.

(Din Melodii intime.)

E nóptea intinsa, e negur'a mare,
Si pacea domnesce in ori-care locu;
Abiá se aude o lina suflare
Ce-adie prin frundie, si trece pe locu.

Rapaosulu dulce ce 'n lume domnesce
E singuru departe de sufletulu meu;
O rana adunca me totu chinuesce,
O rana ce-odata avù Prometeu.

Se vede ca 'n lume acést'a e lege
Cá celu-ce voiesce mai susu a sburá,
Se védia tari lantiuri ce vinu cá se-lu lege,
Si care nu-lu lasa nici chiar' a mistá;

Se vede c'o sórte amara dispune
Cá celu-ce gândesce si semte pucinu
Se védia speranti'a curendu ca apune,
Si viéti'a-i intréga se fia unu chinu.

O! nu, nu se póte mai mare dorere
Cá ceea ce simte unu tristu muritoru
Catandu idealu-i prin mii de mistere,
Si-aflandu totu ce afla unu bietu muncitoru —

Ce ca'to comóra, si dile totu sapa,
Si 'n urma gasesce . . . gasesce? . . . nimicu!
Lasatu de ilusii, cu lacremi s' adapa,
Si 'n ochii lui insusi atunci este micu.

E tristu pentru omulu ce 'n geniulu seu crede
Se semta catu este pucinu credintiosu:

Cá vulturulu mândru ce 'n ceruri se perde,
Ce-o dat' ametiesce si mortu cade diosu!

Adesu fremintat'am a mea cugetare,
Adesu intrebat'am cu sufletulu meu
Ce e omenirea si-a ei destinare?
Ce este misterulu ce-i dîcu domnedieu?

O órba 'n templare pe ómeni conduce,
Restórna la natii sí-ardica in susu?
Séu este-o dreptate ce astea conduce?
Dar' reii adesea pe buni au supusu.

Natur'a intréga cu stele si sóre,
Cu riuri, oceane, cu munti si campii,
Cu pomi si cu póme, cu mii sburatóre,
Cu flori variate, cu-a' sale-armoni, —

Ne lasa 'n mirare, ne díce a crede
Ca stá o fiintia ce totu a facutu:
Atunci in estasuri gândirea se perde
Mândri'a se pléca si omulu e mutu.

Dar', cum? cá copilulu ce lacrim'a-si sterge,
Candu mum'a-i arata ceva lucitoru,
Si omulu se 'nsiéla nainte nu merge,
Candu vede o umbra d'alu seu creatoru?

Decandu omenirea subtu ceru se terésce,
Credinti'a mii forme mereu a schimbatu;
Ér' omulu ce 'n lume nesiguru pasiesce
O drépta ideia de dieu n'a luat:

Ca este principulu d' amoru si de ura
Dîcu unii; ér' altii, ca-i orbulu destinu;
Ici natii adóra maréti'a natura;
Ér' colo la chipuri cioplite se 'nchinu.

Candu óre aceste probleme sublime
Voru fi deslegate? candu ór' vomu vedea
Perindu asta nópte si a-sa 'ntunecime?
Din cup'a sciintii candu óre vomu bea?

* * *

Ale demanetiei radie rumióre
Nóptea 'ntunecósa inepu a goní:
Astu-felu omenirea va vedé altu sóre:
Dupa nóptea vietii diu'a va vení.

G. Cretianu.